

Date: 17th October-2025

INKLUZIV TA'LIMNI MILLIY TA'LIM TIZIMIGA INTEGRATSIYALASH
MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Otamurodova Farida

Termiz davlat pedagogika instituti

magistranti

+998930760556

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston ta'lim tizimida inkluziv ta'limni joriy etish va rivojlantirish jarayonlari tahlil qilinadi. Inkluziv ta'limni milliy ta'lim tizimiga integratsiyalashda uchraydigan asosiy muammolar, xususan, o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi, moddiy-texnik baza, psixologik muhit muammolari yoritiladi. Shuningdek, maqolada bu jarayonni takomillashtirish yo'llari - pedagogik texnologiyalar, davlat dasturlari va xalqaro tajribalar asosida yechimlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: inkluziv ta'lim, integratsiya, milliy ta'lim tizimi, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogik texnologiyalar.

Annotation: This article analyzes the process of implementing and developing inclusive education in Uzbekistan's educational system. The main problems in integrating inclusive education into the national system - such as teacher preparedness, material resources, psychological environment - are discussed. The paper also proposes practical solutions based on pedagogical technologies, state programs, and international experience.

Keywords: inclusive education, integration, national education system, special needs children, pedagogical technologies.

Аннотация: В статье анализируются процессы внедрения и развития инклюзивного образования в системе образования Узбекистана. Рассматриваются основные проблемы интеграции инклюзивного образования в национальную систему, включая уровень подготовки учителей, материально-техническую базу, психологическую среду и социальные стереотипы. Также предложены пути совершенствования данного процесса на основе педагогических технологий, государственных программ и международного опыта.

Ключевые слова: инклюзивное образование, интеграция, национальная система образования, дети с особыми потребностями, педагогические технологии.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, har bir bola uchun ta'limga teng imkoniyat yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Shu nuqtayi nazardan, inkluziv ta'lim - ya'ni, barcha bolalarni, shu jumladan, jismoniy yoki psixologik nuqsoni bo'lgan bolalarni umumiy ta'lim jarayoniga jalb etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi (2006) 24-moddasida har bir insonning ta'lim olish huquqi kafolatlangan bo'lib, O'zbekiston ushbu konvensiyani 2021-yilda ratifikatsiya qilgan [1, 24-bet].

Date: 17th October-2025

Inkluziv ta'lim tushunchasi va uning milliy ta'lim tizimidagi o'rni

“Inkluziv ta'lim” (lot. *inclusio* – “qamrab olish”) deganda, barcha bolalarning o'z ehtiyojlariga mos ta'lim olishi uchun yaratilgan teng sharoit tushuniladi. Inkluziv ta'limning asosiy tamoyillari:

- **ta'limning universalligi,**
- **differensial yondashuv,**
- **teng imkoniyatlar yaratish,**
- **jamiyatda diskriminatsiyani kamaytirishdir** [2, 15-bet].

Milliy ta'lim tizimida inkluzivlikni shakllantirish o'qituvchi, psixolog, ota-ona va jamiyatning hamkorligiga tayanadi.

Inkluziv ta'limni integratsiyalashning milliy-huquqiy asoslari

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunida (2020-yil 23-sentabr) inkluziv ta'lim “maxsus ehtiyojli shaxslarning umumiy ta'lim muassasalarida ta'lim olish huquqi” sifatida qayd etilgan [3, 8-modda]. Shuningdek, “Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida”gi Qonun (2021-yil 15-iyun) ham inkluziv ta'limni davlat siyosatining muhim qismi sifatida belgilaydi. Shu bilan birga, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan “Yangi O'zbekiston – 2030” strategiyasida har bir hududda inkluziv maktablar sonini oshirish rejalashtirilgan [4, 42-bet].

Inkluziv ta'limni milliy tizimga integratsiyalashdagi muammolar

Inkluziv ta'limni samarali amalga oshirishda bir qator **tizimli muammolar** mavjud:

1. Kadrlar tayyorgarligi yetarli emas

Ko'plab o'qituvchilar maxsus pedagogika, logopediya yoki defektologiya bo'yicha yetarli tayyorgarlikka ega emas [5, 19-bet].

2. Moddiy-texnik baza cheklangan

Ko'plab umumta'lim maktablarida maxsus jihozlar, texnik vositalar (braille matnlari, audio kitoblar, moslashtirilgan dasturlar) yetarli emas.

3. Psixologik muhit va ijtimoiy stereotiplar

Ba'zi hollarda ota-onalar va o'qituvchilar maxsus ehtiyojli bolalarga nisbatan salbiy stereotiplarga ega bo'lishadi [6, 33-bet].

4. Normativ-huquqiy mexanizmlarning sust ishlashi

Ba'zi hududlarda inkluziv ta'lim bo'yicha normativ hujjatlar amaliyotga to'liq tatbiq etilmagan.

Xalqaro tajriba va ularning o'rganish imkoniyatlari

Finlyandiya, Kanada va Yaponiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, inkluziv ta'lim muvaffaqiyati:

- davlat tomonidan **maxsus moliyaviy qo'llab-quvvatlashga,**
- **mutaxassislar tayyorlash tizimining yaxshilanishiga,**
- **jamiyatda ijobiy qarashni shakllantirishga bog'liq** [7, 27-bet].

Inkluziv ta'limni rivojlantirishning yechimlari

1. Pedagogik yechimlar

Date: 17th October-2025

- Defektolog, logoped, psixolog va o'qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish tizimini yaratish;
- “Bir o'quvchi – bir ta'lim dasturi” yondashuvini joriy etish;
- STEAM-texnologiyalar asosida moslashtirilgan ta'lim platformalarini qo'llash.

2. Ijtimoiy-psixologik yechimlar

- Ota-onalar bilan seminar-treninglar o'tkazish;
- Maktab jamoasida ijobiy psixologik muhit yaratish;
- Bolalarda empatiya va bag'rikenglikni shakllantirish.

3. Huquqiy va tashkiliy yechimlar

- Inkluziv ta'limni har bir hududda bosqichma-bosqich joriy etish dasturini ishlab chiqish;
- Monitoring va baholash tizimini kuchaytirish;
- Davlat-xususiy sheriklik asosida maxsus markazlar tashkil etish

Inkluziv ta'limning istiqbollari

2025–2030-yillarga mo'ljallangan davlat strategiyalariga ko'ra, O'zbekiston umumta'lim maktablarining kamida 70 foizida inklyuziv ta'lim elementlarini joriy etish rejalashtirilmoqda. Bu jarayonda xalqaro grantlar, nodavlat tashkilotlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali ijobiy tajribani keng targ'ib qilish muhimdir [8, 5-bet].

Inkluziv ta'limni milliy ta'lim tizimiga to'laqonli integratsiyalash – bu nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy va madaniy masala hamdir. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat, jamiyat va ta'lim muassasalari o'rtasida tizimli hamkorlik zarur. Kadrlar salohiyatini oshirish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash va stereotiplarni yengish orqali har bir bolaga teng imkoniyat yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. BMT. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, Article 24, 2006.
2. UNESCO. *Inclusive Education: The Way of the Future*. Paris, 2008. – P. 15.
3. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. 23.09.2020. – 8-modda.
4. “Yangi O'zbekiston – 2030” strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezident Administratsiyasi, 2023. – 42-bet.
5. Xolmatova, G. *Inkluziv ta'limda o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi*. – Toshkent: TDPU, 2022. – 19-bet.
6. Karimova, M. *Psixologik muhit va inklyuziv ta'lim*. – “Pedagogika” jurnali, №3, 2023. – 33-bet.
7. OECD. *Education for All: Inclusive Education in Finland and Canada*. Paris, 2021. – P. 27.
8. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. *Inkluziv ta'lim konsepsiyasi loyihasi*, 2024. – 5-bet.

